

ABOUT THE PECULIARITIES OF THE SOCIAL MOOD OF YOUNG PEOPLE

A.Abdullazizov

C.S.S, Associate Professor in NamSU

abdulazizov60@mail.ru 93-495-42-04

А. Абдуллазизов.с.ф.н. НамДУ доценти,

Ёшлар ижтимоий кайфиятининг хусусиятлари борасида

А.Абдуллазизов.с.ф.н. доцент, НамГУ

Об особенностях социального настроения молодежи

АННОТАЦИЯ

Мақолада ёшларнинг ижтимоий фаровонлиги ва унга таъсир этувчи омиллар, уларнинг ўзгаришларга муносабатини очиб бериш ва бу ўзгаришларнинг барчаси ижобий бўлиши учун жамият қайси йўналишда ҳаракат қилиши кераклигини аниқлаш ҳақида сўз юритилади. Ижтимоий фаровонлик жуда кўп қиррали кўрсаткич экаглиги, у ҳаётининг фаровонлик, ҳаётдан қониқиш, жамоат кайфияти ва бахт каби тушунчалар билан алоқадор эканлигини кўрсатшга ҳаракат қилинган.

Калит сўзлар: Ёшлар, "мен", одатлар спектри, ёшларнинг ижтимоий фаровонлиги, ҳаётдан қониқиш, жамоат кайфияти, инсоннинг ижтимоий кайфияти, шахснинг ҳуқ-атворида таъсир этувчи омиллар, атроф-муҳит шароитларига инсоннинг муносабати

АННОТАЦИЯ

В статье говорится о социальном самочувствии молодежи и влияющих на него факторах, раскрывая их реакцию на изменения и определяя, в каком направлении должно действовать общество, чтобы все эти изменения были положительными. Предпринята попытка показать, что социальное самочувствие является многогранным показателем, который связан с такими понятиями, как жизненное благополучие, удовлетворенность жизнью, общественное настроение и счастье.

Ключевые слова: Молодежь, «Я», спектр привычек, социальное самочувствие молодежи, удовлетворенность жизнью, общественное настроение, социальное настроение человека, факторы, влияющие на поведение человека, реакция человека на условия внешней среды

ANNOTATION

The article talks about the social well-being of young people and the factors influencing it, revealing their reaction to changes and determining in which direction society should act in order for all these changes to be positive. An attempt was made to show that social well-being is a multifaceted indicator that is associated with such concepts as well-being, life satisfaction, public mood and happiness.

Key words: Youth, "I", range of habits, social well-being of young people, life satisfaction, public mood, social mood of a person, factors influencing human behavior, a person's reaction to environmental conditions

КИРИШ

Ёшлар, катталар ёки болалардан фарқли ўлароқ, ўз ҳаётининг турли жабҳаларини доимий равишда қайта баҳолаб, оиладан ажралиб, шахсий мустақилликка эришишга ҳаракат қилиб, ўзларининг "мен"ини топишга интилишади. Шунинг учун тадқиқотчилар ёшларнинг асосий ажралиб турадиган хусусиятларидан бирини, ўз шахсиятини, излаш истаги деб аташади. Ёшлик даврида шаклланадиган одатлар спектри кўп жиҳатдан инсоннинг кейинги хатти-ҳаракатларини белгилайди. Ёшларнинг социологик нуқтаи назари, биринчидан, каттароқ ўлчов ва камроқ батафсил портретни, иккинчидан, катта ижтимоий тузилмалар - хусусан, таълим муассасалари, оилалар ва шаҳарлар контекстида ёшларнинг амалиётини (реакцияларини) ҳисобга олишни назарда тутди. Ёшлар олдинги авлодларнинг ижтимоий тажрибасини ўзлаштириш ва узатишни қандай бошқариши нуқтаи назаридан кўриб чиқилади. Ушбу ёндашув, масалан, ёшлар ўртасида хавфли хатти-ҳаракатлар бўйича кўплаб тадқиқотларда янада ривожланган. Бундай ҳолда, ёшлар ўсмирларнинг ўзлари ва умуман жамиятнинг ўтиш ҳолати, шунингдек, авлодлар тажрибасини ўтказиш усулларининг ўзгариши сабабли замонавий дунёнинг хавф-хатарларига энг кўп дучор бўлган гуруҳ сифатида тақдим этилади. [1]. Жамиятдаги доимий ўзгаришлар, беқарорликнинг кучайиши муносабати билан ёшларнинг ижтимоий фаровонлигини ўрганиш долзарб бўлиб қолади. Ёшларнинг ижтимоий фаровонлиги ва унга таъсир этувчи омиллар, ёшларнинг ўзгаришларга муносабатини очиб бериш – буларнинг барчаси ижобий ўзгаришлар учун жамият қайси йўналишда ҳаракат қилиши кераклигини аниқлашга ёрдам беради. Ижтимоий фаровонлик жуда кўп қиррали кўрсаткичдир, чунки у ҳаётий фаровонлик, маънавий қулайлик, ҳаётдан қониқиш, жамоат кайфияти ва, албатта, бахт каби тушунчалар билан алоқа қилади.

Адабиётлар таҳлили ва методлар.

Социологияда ижтимоий фаровонлик тушунчаси нисбатан яқин тарихга эга. 1960-йилларнинг ўрталарида Б.Д. Паригиннинг "Жамият кайфияти" номли монографияси эълон қилинган [2]. Монография ушбу муаммони ўрганиш бўйича дастлабки тадқиқотлардан биридир. Хорижий тадқиқотлардаги ушбу таърифнинг ўхшаши "субъект фаровонлик" деб аталади.

Социологик таҳлил учун ушбу концепциянинг иккита талқини мавжуд: биринчидан, ушбу атаманинг қўлланилиши, сезги даражалари билан боғлиқ. Инсоннинг ижтимоий кайфияти тушунчасининг бундай талқини инсоннинг жисмоний ва руҳий қувватининг ҳолати сифатида тақдим этилади ва асосий эътиборни инсоннинг экзистенциал ва ахлоқий ҳолатига қаратади; Ижтимоий фаровонликнинг иккинчи талқини психологик жиҳатдан ижтимоий фаровонликни турли даражадаги физиологик ва психологик қулайликларни кўрсатадиган субъектив сезгилар тизими сифатида кўриб чиқилади. Бундай талқин умумий сифат характеристикани-ижобий, чегаравий, салбий фаровонликни, шунингдек, турли хил локализация қилинган шахсий тажрибаларни - тананинг турли қисмларида

ноқулайликларни, ҳаракатларни бажаришдаги фаолиятини тушунишдаги қийинчиликларни ўз ичига олади [2].

С. Харченко ва Ж.Т. Топченконинг фикрига кўра, ижтимоий фаровонлик асоснинг элементи, ижтимоий кайфиятнинг биринчи даражаси ҳисобланади ва ҳақиқий билимлар, ҳис-туйғулар, тарихий хотира ва жамоатчилик фикрини ўз ичига олади [3].

Аммо бизнинг нуқтаи назаримизда энг қизиқарли ва энг тўлиқ ва тўғри, ўрганилаётган ҳодисанинг моҳиятини акс эттирувчи ёндашувлар [4] муаллифи А.А.Русалинова бўлиб туюлади. Юқорида қайд этилган ёндашувлар муаллифларидан фарқли ўлароқ, А.А.Русалинова ижтимоий фаровонликнинг икки томонлама хусусиятига ишора қилади: бир томондан, бу атроф-муҳит шароитларига инсоннинг муносабати бўлса, иккинчи томондан, шахснинг хулқ-атворига таъсир этувчи омиллардир. Бу инсон ҳаётининг ижтимоий шароитдаги сезиларли ўзгаришларга хиссий муносабатда бўлган энг динамик хусусиятлардан биридир.

Ушбу муаммони ўрғайишга бағишланган тадқиқот муаллифлари ва уларнинг илмий асарларидан яна бир қаторини таъкидлаб ўтишни ўринли деб ҳисоблаймиз. Булар: Асланова О.А. Ижтимоий фаровонлик: ўлчаш воситалари, кўрсаткичлари ва ижтимоий мезонлар [5], Барская О.Л. Ижтимоий фаровонлик: тадқиқотнинг методологик ва услубий муаммолари. [6].

Натижалар

Шундай қилиб, бизнинг нуқтаи назаримиздан, ижтимоий фаровонлик феноменини тушуниш, уни таърифлашда юқорида келтирилган иккита ёндашув мантиғига амал қилиши ва унинг шахсга нисбатан ижтимоий воқеликнинг ташқи шартлари билан шартлилигини ҳисобга олиши керак. Унинг инсон хулқ-атворининг таъсири бўлса, иккинчи томондан, ташқи шароитларнинг таъсири шахснинг субъектив кечинмалари призмаси орқали кўриб чиқиши ва баҳолаш характерига эга бўлиши керак [7]. Тадқиқот доирасида республикамизнинг турли ҳудудларидан келган ёшларга сўровнома таклиф қилинди. 103 киши сўровнома жараёнига жалб этилди, улардан 31,1 фоизи эркеклар, 68,9 фоизи аёллар. Респондентларнинг асосий қисми 21-25 ёш - 54,4 фоиз, 15-20 ёшли ёшлар 40,8 фоиз, 26 ёшдан 30 ёшгача бўлган респондентларнинг энг кам қисми 4,9 фоизни ташкил этди. Респондентларнинг 58,3 фоизи олий ўқув юртлари бакалаврият талабалари, 24,3 фоизи олий ёки ўрта маълумотга эга бўлган касбий ходимлар эканлигини, жавоблар мос равишда ўрта мактаб ўқув юртлари ўқувчилари ва олий ўқув юртлари магистрантлари ўртасида тенг тақсимланганлигини кўрсатган. Респондентларнинг энг кам сонини мутахассис бўлмаган ёшларлар - 1,9%, ишсиз ёшлар - 1,9% ва респондентларнинг энг кичик улуши мос равишда 1% уй бекалари (бола парвариши учун таътил), хусусий тадбиркорлар ва лицей ва ўрта мактаб ўқувчилари ташкил этди.

Бизнинг сўровимиз натижасида олинган маълумотларга асосланиб, йирик шаҳарлардаги ёшларнинг ижтимоий фаровонлигининг қуйидаги хусусиятлари аниқланди: ҳаётда муваффақиятга эришиш омиллари ҳақида сўралганда респондентларнинг мутлақ кўпчилиги ўз ақл-заковати, қобилиятлари омиллини - 33,3 фоизни, иккинчи муҳим омил касб эгаллиги ва ишбилармонлик фазилатларини - 19,6 фоизни ташкил этди. Ҳаётдаги муваффақиятга таъсир қилувчи муҳим омиллар орасида мақсадга эришиш учун ҳар

қандай воситадан фойдаланиш қобилияти омили - 19,3% бўлди. Ёшлар ҳаётидаги асосий нарса бу оила - 21,5% бу мезонни танлаган, иккинчи ўринда соғлиқ - 13,5% ва учинчи ўринда респондентларнинг 12,5%. пул ва моддий бойликларни белгилашган. Анкетанинг энг муҳим саволларидан бири респондентларнинг ҳаёт соҳаларидан қониқиш масаласи бўлди.

Олинган натижалар қуйидагича: респондентларнинг атиги 23,3 фоизи моддий таъминотдан қониқишини эътироф қилган; озиқ-овқат сифатидан қониқиш - 54,4%, бу жуда яхши кўрсаткич; эҳтиёж қондирилганлиги сабабли кийиниш имконияти - респондентларнинг 40,8 фоизи; атиги 24,3%, агар жоиз бўлса, ўз касбидан мамнун эканлигини; ўз соғлиғининг ҳолатидан қониқиш ҳосил қилган респондентларнинг 35% дан бир оз кўпроғини ташкил этди; оиладаги муносабатлардан қониққан респондентлар кўпроқ - 53,3%, норозиларга қараганда; Умуман олганда, сўровномада қатнашган ёшларнинг 37,9 фоизи ҳаётдан қониқиш ҳосил қилади, бу жуда паст кўрсаткич. Кўпроқ ёшларни ҳокимият органларининг жамият муаммоларига бефарқлиги ташвишга солмоқда – 19,2%, респондентларни ташвишга солаётган навбатдаги энг муҳим муаммо кўпчиликнинг оғир моддий аҳволи (17,2%), аҳолининг кам таъминланганлар муаммоси бўлди. Соғлиқни сақлаш ва экология (13,4), тўртинчи ўринни муаммолар - нотўғри танловдан қўрқиш (12%) ва экстремизм, терроризм, миллатлараро можаролар (12,4%) бўйича деярли тенг тақсимланган бўлса, бешинчи ўринни касбий ўсиш муаммоси эгаллади.

Ёшларнинг ижтимоий фаровонлигининг навбатдаги энг муҳим мезони – улар олган таълим сифатидан қониқиш даражасидир. Кутилганидек, респондентларнинг таълим сифатидан қониқиш даражаси паст. Респондентларнинг атиги 19,4 фоизи ўз билимидан тўлиқ, 61,4 фоизи қисман, 19,4 фоизи эса умуман қониқмаган. Респондентларнинг ўз билим даражасидан қониқиш даражаси пастлигининг сабаби: бу уларнинг моддий фаровонлик даражасидир. Ёшлардан ўзлари ёки оилаларининг моддий аҳволи ҳақида сўралди. Олинган натижалар қуйидагича бўлди: ёшларнинг кўпчилиги ўзларининг молиявий аҳволини ўртача деб баҳоладилар, асосан пуллари етарли, лекин қиммат нарсалар учун жамғаришлари керак - 66%; 27,2% ўзларининг молиявий аҳволини паст деб кўрсатдилар, уларнинг кундалик харажатлари етарли, лекин кийим-кечак сотиб олиш аллақачон қийинчилик туғдирмоқда (27,2%); Респондентларнинг атиги 6,8 фоизи молиявий аҳволнинг юқори эканлигини таъкидлади. Шундай қилиб, олинган маълумотлардан маълум бўлдики, ёшларнинг ижтимоий фаровонлиги кўп жиҳатдан моддий ва маиший эҳтиёжлар, таълим ва тарбия зарурати каби омилларга боғлиқ. Ёшларнинг ижтимоий фаровонлигини ўрганиш шуни кўрсатдики, ўзига хос хусусиятга ега бўлишига қарамай, ёшлар мамлакат тараққиётининг ажралмас қисмидир. Бошқа барча фуқаролар каби ёшлар ҳам бир томондан, барча имтиёزلарни бошдан кечирса, иккинчи томондан, мамлакатдаги доимий ўзгаришларнинг барча харажатларини бошдан кечирмоқда. Ёшларнинг ижтимоий фаровонлигига уларнинг ривожланишига кўмаклашувчи барча омиллар ижобий таъсир кўрсатади – булар сифатли таълим, ишлаш ва пул топиш имконияти, саёҳат қилиш ва маънавий тажриба ортириш имкониятидир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Белова О.Р., Бочкарева Е.Н. Социальное самочувствие молодежи Свердловской области в 2015 году: итоги социологического исследования: коллективная монография // под общ. ред. Ю. Р. Вишневого, Д. Ю. Нархова. – Екатеринбург: Изд-во УМЦ УПИ, 2016. – 205 с.
2. Парыгин Б.Д. Общественное настроение. – М.: Наука. – 1968. – 203 с.
3. Тощенко Ж. Т. Социальное настроение – феномен современной социологической теории и практики // Социс. – 1998. – №1. – С. 21 - 35.
4. Русалинова А. А. Социальное самочувствие человека в современном мире как научная проблема // Вестник СПбГУ. – 1994.
5. Асланова О.А. Ижтимоий фаровонлик: ўлчаш воситалари, кўрсаткичлари ва ижтимоий мезонлар // Ижтимоий ривожланиш назарияси ва амалиёти. - 2013 йил - 2-сон. – С. 59-63.
6. Барская О.Л. Ижтимоий фаровонлик: тадқиқотнинг методологик ва услубий муаммолари // Диссертация автореферати. самимий. фалсафа Фанлар. - М., - 1989. - 22 б.
7. Кобзева Н.Н. Социальное самочувствие как социологическая категория // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2016. – №50. – С. 117-122.